משום **שֶׁהָפָה שֶׁאָבַר הוּא הָפָה שֶׁהִתִּיר**, כלומר, הרי המוחזק יכל לשתוק ולהמשיך להחזיק בקרקע ללא ערעור, שכן בנו של המוכר לא ידע כלל שהשדה היתה של אביו, וכיון שהוא עצמו עורר את הנידון בכך שהודה שהשדה היתה של אביו, נאמן הוא גם לומר שקנאה ממנו. **וְאמנם אִם יֵשׁ** לאותו הבן **עֵדִים** על כך **שֶׁהִיא** היתה **שֶׁל אָבִיו**, וטוען שהאב לא מכרה לו, **וְהוּא** – המוחזק בשדה **אוֹמֵר**, **לְקַחְתִּיהָ חֵימָנוּ** – מהאב, **אֵינוֹ נֶאֱמָן**, כיון שאין לו ראיה, וגם אין לו ׳פה שאסר׳, שהרי יודעים אנו מכח העדים שהיתה הקרקע של האב, ולא רק מכח הודאתו, וחוזרת השדה לרשות הבן.

* * *

גמרא

שנינו במשנה: ׳אם יש עדים שיצאת בהינומא וכו׳ כתובתה מאתים׳. מדייקת הגמרא: **טַעֲמָא דְּאִיכָּא עֵדִים** – טעם נאמנותה הוא רק מחמת העדים שראוה יוצאת בהינומא, **הָא לֵיכָּא עֵדִים** – אבל אם אין לה עדים, **בְּעַל מֻחְיָמָן** בדבריו, שאלמנה נישאת ונוטלת רק מנה, אף שגם לבעל אין ראיה לדבריו, ואין אומרים שאם אין עדות לשום צד מעמידים אותה בחזקת בתולה, שכתובתה מאתיים. ולפי זה מבררת הגמרא: **לֵימָא תְּנַן סָתָמָא** – האם סתמה משנתינו את דבריה **דְּלֹא בְּרֵנָן גַּמְלִיאֵל**, **דְּאִי** – שאילו היתה המשנה סוברת כְּרַבָּן **גַּמְלִיאֵל**, **הָא אָמַר אִיהִי מֻחְיָמָנָא** – הרי הוא סובר שאם האשה טוענת שהתקדשה בשהיא בתולה וכתובתה מאתיים, והבעל אומר שמא היית בעולה וכתובתך מנה, נאמנת האשה בטענתה שבתולה היתה, מחמת שיש לה חזקת הגוף שנולדה בתולה, ומסתבר שנשארה כך עד נישואיה, וכתובתה מאתיים. ואילו מכך שהתנא במשנתינו אינו מאמינה ללא עדות, משמע שהוא סובר כרבי יהושע, שאין האשה נאמנת ללא ראיה, אלא כתובתה מנה.

דוחה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפשר לומר שמשנתינו כדעת **רַבָּן גַּמְלִיאֵל** היא, ואין סתירה בין הדינים, כיון **שֶׁעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָתָם**, שהאשה נאמנת שהיתה בתולה כשהתקדשה, **אֶלָּא בְּבָרֵי וְשָׁמָא** – באופן שהאשה טוענת בברי שהתקדשה כשהיא בתולה ונאנסה לאחר מכן, ואילו הבעל אומר שמא נבעלת קודם לכן, ואינו יודע זאת בבירור, ולכן סובר רבן גמליאל שבצירוף לחזקת הגוף שהיתה בתולה, נאמנת. **אֲבָל הָכָא**, שמדובר **בְּבָרֵי וּבָרֵי** – שהבעל טוען ברי שנשאה בתורת אלמנה והאשה טוענת ברי שהיתה בתולה, בזה **לֹא אָמַר** רבן גמליאל שהאשה נאמנת, אף שיש לה חזקה.

הגמרא מבררת מה סבר המקשן. תמהה הגמרא: **וְהָקָאֲמֵרִי לָהּ** – וזה המקשה, שסבר לומר שמשנתינו חולקת על רבן גמליאל, **מַאי** **קָאֲמֵרִי לָהּ** – מדוע סבר כן, והרי החילוק ברור, **דְּהָא** – הנידון שבמשנתינו **בָּרֵי וּבָרֵי הוּא**, וכמו שתירצנו.

מתרצת הגמרא: **בֵּיוָן דְּרוֹב נָשִׁים** שבעולם כשהן **בְּתוּלוֹת** הן **נִישָּׂאוֹת**, ומחמת כן מסתברת טענתה יותר, היה מקום לומר דִּכְ**בָרֵי וְשָׁמָא דָּמֵי** – דומה הדבר כאילו היא ברי והוא שמא, וכשם שבברי ושמא סובר רבן גמליאל שהיא נאמנת מחמת צירוף חזקת הגוף, אף כאן יסבור שהיא נאמנת.

אמנם כפי שהתבאר דחתה הגמרא את סברת המקשן, וחילקה בין ברי ושמא ממש, לבין ברי וברי, אף שיש לאשה חזקה שרוב נשים נישואות בתולות. מסייעת הגמרא לתירוץ זה: **וְהָכְתִיב נַמִּי מְסַתַּבְרָא** – ואכן כך מסתבר לומר, שבנידון של משנתינו גם רבן גמליאל מודה שהבעל נאמן ולא האשה, **מְדְּקָתָנֵי** בהמשך משנתינו ׳**וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ**׳, ולכאורה קשה, שהרי לא הוזכרה כלל מחלוקת במשנה, ואמנם **אִי אְמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא אִירְיֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּ**׳מוֹדֶה׳ – אם תאמר שברישא של משנתינו, בברי וברי, מודה רבן גמליאל לרבי יהושע שהבעל נאמן, **שַׁפִּיר** – מובנת הלשון בסיפא ׳ומודה רבי יהושע׳, שכשם שרבן גמליאל מודה ברישא, וכפי שהתבאר, כך רבי יהושע מודה בסיפא, שאף שלגבי ברי ושמא הוא סובר שאין מיגו מועיל, היינו במקום שהיתה האשה צריכה לטעון טענה אחרת כדי להיות נאמנת, אבל כאן שהמחזיק בשדה היה יכול לשתוק ולהמשיך להחזיק בה, ויש לו ׳פה שאסר׳, מודה רבי יהושע שהוא נאמן. **אֶלָּא אִי אְמְרַתְּ** – אולם אם תאמר כסברת המקשן, **דְּלֹא אַיְירֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּמוֹדֶה** – שברישא אין רבן גמליאל מודה לרבי יהושע שבברי וברי הבעל נאמן, אלא סוברת ברבי יהושע, קשה, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְמַאן מוֹדֶה** – למי הודה רבי יהושע בסיפא שהאשה נאמנת, והרי לא הוזכרה שם מחלוקת כלל.

דוחה הגמרא את הראיה: **מִי סָבְרַתְּ** – וכי סבור אתה, ש׳מודה **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ**׳ האמור במשנה **אַהַאי פֵּירְקִין קָאֵי** – על האמור במשנה הנשנית בפרק זה נאמר, אין הדבר כן, אלא **אַמַּגּוּ קָאֵי וְאַפֵּירְקִין קַמָּא קָאֵי** – דבריו מכוונים כלפי ענין העוסק בנאמנות מחמת מיגו, ואשר נחלק בו עם רבן גמליאל בפרק הראשון.

הגמרא מבררת עתה לפי דחיה זו, לגבי איזו מהמחלוקות של רבן גמליאל ורבי יהושע שבפרק ראשון אמרה משנתינו ׳ומודה רבי יהושע׳. מבררת הגמרא: **אַחֲיָיא** – לגבי איזו מחלוקת נאמר כאן שמודה רבי יהושע, **אֵילֵימָא אַהָא** – על משנה זו ששנינו לעיל (יג.), אשה פנויה **שֶׁהָיְתָה מְעוּבֶּרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ** – שאלוה, **מַה טִּיבֵּךְ שֶׁל עוּבָּר זֶה**, כלומר, כיון שאת מעוברת בודאי נבעלת, ושמא נבעלת לאדם פסול ונפסלת לכהונה, והשיבה **מֵאִישׁ פְּלוֹנִי נתעברתי, וְכֹהֵן הוּא** – אדם מיוחס וכשר, שלא פסלני לכהונה. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים, נֶאֱמָנֶת**, ומותרת לכהן, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מַפִּיהָ אָנוּ חַיִּין** – אין אנו מאמינים לדבריה, ואנו חוששים שנבעלה לפסול, ומספק היא פסולה לכהונה. ושמא נפרש שלגבי מחלוקת זו שנינו כאן ש׳מודה רבי יהושע׳ במקום שיכל האדם לשתוק ולא לומר ששדה זו היתה של אבי חבירו, נאמן מכח ׳פה שאסר׳ לומר שאמנם היתה של אביו, וקנאה ממנו.

דוחה הגמרא: הרי לפי ביאור זה נצטרך לומר שמחלוקתם במשנה לעיל היתה בדין מיגו, ובזה מודה רבי יהושע שבמיגו טוב שעל ידי שתיקה בלבד היה זוכה בדין, מאמינים לו, אך לא יתכן לפרש כן, שהרי **הָתָם** – במשנה לעיל **מַאי מִגּוֹ אִיכָּא** – איזו טענת מיגו יש לאשה, שמחמתה יש סברא להאמינה, והרי אין לה מיגו שלא נבעלה, **שֶׁהֲרֵי כְּרִיסָהּ בֵּין שִׁנַּיִךְ** – ניכר לכל שהיא מעוברת, ובודאי נבעלה. ובודאי מחלוקתם שם היא אינה בענין מיגו אלא בסברא אחרת, ואין לה שייכות לנידון של ׳פה שאסר׳ המוזכר במשנתינו. הגמרא מנסה לבאר באופן אחר, לגבי איזו מחלוקת אמרה משנתינו ׳ומודה רבי יהושע׳: **אֶלָּא אַהָא** – על הרישא של אותה משנה, שכך שנינו בה (יג.), **פְּנוּיָה שֶׁרָאוּהָ מְדַבֶּרֶת עִם אֶחָד, וְאָמְרוּ לָהּ מַה טִּיבֵּךְ שֶׁל אִישׁ זֶה**, שמא פסול הוא וביאתו פסלה אותך מכהונה, והשיבה **אִישׁ פְּלוֹנִי הוּא, וְכֹהֵן הוּא** – מיוחס ואינו פוסל, **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים נֶאֱמֶנֶת**, וכשירה לכהונה, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין** – אינה נאמנת, והרי היא בחזקת בעולה לפסול, ופסולה לכהונה. ושמא לגבי משנה זו שנינו כאן שרבי יהושע מודה.

דוחה הגמרא: **הָתָם מַאי מִגּוֹ אִיכָּא** – גם שם קשה, וכי איזה מיגו יש לה. ואמנם, **הָנֵיחָא** – מובן הדבר **לְשִׁיטַת זְעִירִי, דְּאָמַר** בביאור המשנה לעיל, **מַאי** ׳**מְדַבֶּרֶת**׳ האמורה במשנה, היינו **נִסְתַּרָה** – שהתייחדה עם אדם, שסברת רבן גמליאל להאמינה היא **בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה** – שהיתה יכולה לומר **לֹא נִבְעַלְתִּי** כלל, והיתה נאמנת, **וְקָאָמְרָה נִבְעַלְתִּי** ולכשר נבעלתי, לכך **מְהֵימְנָא**, שאילו היתה רוצה לשקר, היתה מכחישה את עיקר הבעילה, ואילו רבי יהושע סובר שאין זה מיגו טוב, יש לבאר שלגבי זה אמר התנא במשנתינו שאף רבי יהושע מודה שיש מיגו המועיל, והיינו במקום שבשתיקה לבד היה הדין עמו, ואמר מרצונו שהיתה השדה של אביו, וקנאה, שנאמן מכח ׳הפה שאסר׳. **אֶלָּא לְרַב אַסִּי, דְּאָמַר מַאי** ׳**מְדַבֶּרֶת**׳ שבמשנה שם, היינו שראוה **נִבְעֶלֶת**, אם כן **מַאי מִגּוֹ אִיכָּא** – איזה מיגו יש לה, והרי כיון שיש עדים שנבעלה, לא היתה יכולה להכחישם ולומר שלא נבעלה, ובודאי אין הנידון שם כלל מצד מיגו, ולא יתכן שלגבי זה אמרה משנתינו ׳ומודה רבי יהושע׳.

המשך בעמוד ט

הגמרא מנסה לבאר באופן אחר את לשון 'ומודה רבי יהושע' שבמשנתינו: **וְאֶלָּא אַהָא** – על המשנה השנויה קודם לכן (יג.), הנושא את האשה בחזקת בתולה, ומצאה בעולה, **הִיא אוֹמֶרֶת** לא נבעלתי לאדם, אלא **מוּצַת עֵץ אֲנִי, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִּי** – שמא אין האמת כדבריך **אֶלָּא דִּרוּסַת** – בעולת **אִישׁ אַתְּ** קודם שאירסתיך, והנידון הוא לענין כתובתה, **שַׁרְבָן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים, נֶאֱמָנֶת. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מִפִּיהָ אֲנוּ חַיִּין**, ולגבי זה שנינו כאן שרבי יהושע מודה במקום שיש לאדם 'פה שאסר'.

דוחה הגמרא גם ביאור זה: **אַף הָתָם, מַאי מְגוּ אֵיקָא**, ומבארת הגמרא את שאלתה, **כִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר** (שם) **דְּאָמַר** שמשנה זו סוברת כחכמים (יא.), שמוכת עץ כתובתה מנה, והנידון בין הבעל לאשה הוא **בְּמָנֶה' וְלֹא כְּלוּם'**, כלומר, האשה תובעת מנה כדין מוכת עץ, והבעל אומר שאין לה כלום, כיון שהטעתו ואמרה שבתולה היא, ומקח טעות הוא, אכן אפשר לבאר שטעם נאמנותה שם הוא **בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵיא אָמְרָה 'מוּכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ'** – נעשיתי מוכת עץ לאחר שאירסתני, **וְאִית לָהּ מָאתַיִם** – וכתובתי מאתיים, כיון שבעת הקדושין הייתי בתולה, וכבר התחייבת לי מאתיים בכתובתי, **וְהֵיכָא לֹא אָמְרָה כֵּן**, אלא **קָאָמְרָה מֵעִיקָּרָא** הייתי מוכת עץ, קודם האירוסין, **דְּלֵית לָהּ** – ומודה שאין לה **אֶלָּא מָנֶה**, ולפיכך **מְהֵימְנָא** – היא נאמנת, שהרי אילו רצתה היתה משקרת ומקבלת מאתיים, ורבי יהושע אינו מאמינה במיגו זה. ויש לבאר שלגבי מחלוקת זו אמרה משנתינו שמודה רבי יהושע במקום שיש 'פה שאסר', שנאמן. **אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר** שמשנה זו סוברת כרבי מאיר, שמוכת עץ בכתובתה מאתיים, וטענותיהם **בְּ'מָאתַיִם' וּ'מָנֶה'**, שהאשה תובעת מאתיים כמוכת עץ, והבעל טוען שחייב לה רק מנה כיון שבעולה היא, אם כן **מַאי מְגוּ אֵיקָא**, והרי אין לה שום טענה טובה יותר שיכלה לטעון, ונמצא שאין מחלוקתם שייכת כלל לדין מיגו, ולא שייך לומר שלגבי מחלוקת זו שנתה משנתינו 'ומודה רבי יהושע'.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא** הודאת רבי יהושע השנויה במשנתינו, **אַהָא** – נאמרה על משנה זו, שכך שנינו בה (יב:), **הַנּוֹשֵׂא** את **אֶת הָאִשָּׁה** בחזקת בתולה, **וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אוֹמֶרֶת מְשָׁאֲרַסְתַּנִי** – לאחר שארסתני **נֶאֱנַסְתִּי, וְ'נִבְתַּחֲפָה שַׁדָּהוּ'**, כלומר מזלו של הבעל גרם לכך שנאנסתי כשהייתי ברשותו, **וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִּי** – איני מאמין לדבריך, **אֶלָּא** שמא **עַד שֶׁלֹּא אֵירַסְתִּיךְ** – קודם שארסתיך נבעלת. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים, נֶאֱמֶנֶת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מִפִּיהָ אֲנוּ חַיִּין**, ואינה נאמנת. וטעמו של רבן גמליאל **הָאֲמִינָהּ דְּאִי בָּעֵיא אָמְרָה** – מתוך שאם היתה רוצה לשקר היתה יכולה לומר **מוּכַּת עֵץ אֲנִי תַּחְתֶּיךָ**, שזו טענה טובה יותר, **דִּבְטַעֲנָה זוֹ לֹא קָא פָּסְלָה נַפְשָׁהּ מִכְּהוּנָּה** – אינה נפסלת מכהונה, **וְלֹא אָמְרָה כֵּן**, אלא **קָאָמְרָה נֶאֱנַסְתִּי**, שזו טענה גרועה יותר, **דְּקָא פָּסְלָה נַפְשָׁהּ מִכְּהוּנָּה, מְשׁוּם חָבִי** – מכח מיגו זה **קָאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּמְהֵימְנָא** – שהאשה נאמנת שנאנסה לאחר האירוסין. **וְעַל זֶה** שנינו במשנתינו **דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, כְּהַאי מַגּוֹ דְּהָכָא** – במיגו זה המבואר במשנתינו, שהיה המוחזק בשדה יכול לשתוק, **מוֹדֵינָא לָךְ** – אני מודה לדבריך שהוא נאמן, אבל **כְּהַהוּא מַגּוֹ דְּהָתָם**, שיכלה לטעון מוכת עץ אני תחתיך, **פְּלִיגְנָא עֲלָוךְ** – חלוק אני עליך, שאינה נאמנת במיגו זה.

הגמרא מברררת את טעמו של רבי יהושע. שואלת הגמרא: **מַכְּדֵי** – הרי **הַאי מַגּוֹ וְהַאי מַגּוֹ** – במשנה לעיל יש לאשה מיגו, ובמשנתינו יש למוחזק בקרקע מיגו, ואם כן **מַאי שְׁנָא** – במה שונה לדעת רבי יהושע **הַאי מַגּוֹ מֵהַאי מַגּוֹ**, שלעיל אינו מאמינה, וכאן הוא מאמינו. מבארת הגמרא: **הָכָא**, לגבי המוחזק בשדה, **אֵין 'שׁוֹר שָׁחוּט' לְפָנֶיךָ, הָתָם חֲרֵי שׁוֹר שָׁחוּט לְפָנֶיךָ**, ולשון משל היא, כלומר, המקרה של המשנה לעיל דומה לאדם שהיה לו שור חי ומצאו כשהוא שחוט, שהוא מתעורר מעצמו לברר מי שחטו, וכך אדם זה שנשאה כבתולה ומצאה בעולה מתעורר לברר מתי נבעלה, ואין האשה נאמנת בדבריה שנבעלה לאחר האירוסין במיגו שהיתה אומרת מוכת עץ אני, כיון שיתכן שלא חשבה על טענה זו, או שמא מתחילה הערימה וטענה שנאנסה כדי שנאמינה במיגו שהיתה אומרת שהיא מוכת עץ. מה שאין כן בנידון של משנתינו, שלא היו עוררים על החזקת אותו אדם בשדהו, והיה יכול לשתוק ולהישאר מוחזק בה, ואף על פי כן הודה מרצונו ששדה זו היתה בתחילה של אבי אותו אדם וקנאה ממנו, בזה מודה רבי יהושע שיש להאמינו, כיון שאם לא היו דבריו אמת, לשם מה בא והודה בפני הבן ששדה זו היתה של אביו, והרי לא היה שם שום דבר המערער את חזקתו.

* * *

שנינו במשנתינו: 'אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע, כתובתה מאתים', ומשמע שאם לא הביאה עדים, אינה נאמנת וכתובתה מנה. מקשה הגמרא: **וְכֵיוָן דְּרוֹב נָשִׁים** כשהן **בְּתוּלוֹת** הן **נִישָּׂאוֹת, כִּי לֹא אָתוּ עֵדִים מַאי הָוֵי** – מה בכך שלא הביאה האשה עדים, והרי יש ללכת אחר הרוב ולומר שאף היא נישאה כשהיא בתולה, ותיטול מאתים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבִינָא, מְשׁוּם דְּאֵיכָּא לְמֵימַר** – שיש לדחות ראיה זו של 'רוב', כי אמנם **רוֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישָּׂאוֹת, וּמִיעוּט** הנשים נישאות כשהן **אַלְמָנוֹת**, ומכל מקום אין הרוב מועיל, כיון שכָּל **הַנִּשֵּׂאת** כשהיא **בְּתוּלָה, יֵשׁ לָהּ קוֹל** – מתפרסם הדבר, שיצאה בהינומא,

וְזוֹ – האשה הנזכרת במשנתינו, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל, שהרי אין לה עדים שיצאה בהינומא, אִיתְּרַע לָהּ רוּבָּא – נחלש לגביה כח הראיה של הרוב, ולכן אינה נאמנת להוציא ממון מבעלה.

מקשה הגמרא: אִי כדבריך שכָּל הַנְּשׂוֹאוֹת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל, אם כן, כִּי אָתוּ עֵדִים מַאי הָוֵי – אף אם באו עדים שיצאה בהינומא, מה בכך, והרי כיון שאין קול לדבר, שאין עדים מרובים על כך אלא שנים אלו, הָנָךְ סָהֲדֵי שַׁקְרֵי נִינְהוּ – מוכח שעדי שקר הם.

מתרצת הגמרא: אָלָּא אָמַר רַבִינָא, באמת לא לכל בתולה הנישאת יש קול, אלא ״רוֹב׳ הַנְּשׂוֹאוֹת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל, וְזוֹ, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל, שהרי אין רבים מעידים עליה, אִיתְּרַע לָהּ רוּבָּא – הורעה לגביה חזקת הרוב, ואינה גובה מאתיים מכח הרוב, אמנם אם תביא עדים לדבריה נקבל את עדותם ונאמר שהיא מאותו מיעוט שאין לו קול, וגובה מאתיים.

* * *

שנינו במשנה: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁיָּצְתָה בְּהִינּוֹמָא וְכוּ׳ וראשה פרוע, כתובתה מאתים. מקשה הגמרא: אם על ידי עדי הינומא יכולה האשה לגבות את כתובתה, וְלֵיחוֹשׁ דִּלְמָא מַפְקָא עֵדִים בְּהַאי בֵּי דִינָא וְנַבְיָא – שמא תוציא עדי הינומא בבית דין, ותגבה מאתיים, וְהַדַּר מַפְקָא לָהּ לִכְתוּבָּה בְּהַאי בֵּי דִינָא, וְנַבְיָא בָּהּ – ולאחר מכן תשוב ותוציא את שטר כתובתה בפני בית דין, ותוכיח מכך ששטר הכתובה בידה שעדיין לא נפרע, ותגבה מבעלה מאתיים נוספים, וכיון שיכולה לצאת תקלה שתגבה פעמיים, ראוי לומר שלא תגבה על ידי עדי הינומא כלל.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, וְאִית אוֹמְרֵת – יש ללמוד מכאן שמשנתינו סוברת כמאן דאמר שכּוֹתְבִין שׁוֹבֵר – שטר פרעון, כלומר, הבעל חייב לפרוע לה את דמי כתובתה אף ללא שתשיב לו את שטר הכתובה עצמו, וכדי שלא תוכל לחזור ולגבות בשטר הכתובה שבידה די בכך שתכתוב לו שטר פרעון שיהיה בידו. וכיון שלאחר שיפרע לה הבעל על פי עדי ההינומא תכתוב לו האשה שובר, הרי אם תתבענו שוב על ידי שטר הכתובה שבידה, יוציא את השובר ויוכיח שכבר פרע.

תירוץ נוסף: רַב פָּפָּא אָמַר, לעולם אין ראיה ממשנתינו שכותבים שובר, אלא יתכן שבדרך כלל אין הלוה חייב לפרוע תמורת שובר, אם אין המלוה מחזיר לו את שטר החוב, והאמור במשנתינו שהבעל פורע את דמי הכתובה ללא שתשיב לו האשה את שטר הכתובה, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה עֶסְקִינַן, אלא סומכים על תנאי בית דין, שתיקנו חיוב כתובה על כל אדם הנושא אשה, וממילא לא שייך כלל החשש שתחזור האשה ותגבה פעם נוספת, שהרי מעולם לא כתבו לה שטר כתובה. ואמנם במקום שכותבים שטר כתובה, לא תגבה בעדי הינומא.

הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת זו: וְאִיבָּא דְּמַתְנֵי לָהּ – יש ששנו את מחלוקתם של רבי אבהו ורב פפא אַכְּרֵייתָא, שכך שנינו בה, אִיבָּדָה האשה את כְּתוּבָּתָהּ, או הַטְמִינָהּ את כְּתוּבָּתָהּ ואינה זוכרת היכן היא, או שנִּשְׂרְפָה כְּתוּבָּתָהּ, והיא טוענת שנישאת בתולה וכתובתה מאתיים ובעלה טוען שנשאה אלמנה וכתובתה מנה, אם בשעה שנישאת נהגו בה כמנהג הבתולות, כגון שרָקְדוּ לְפָנֶיהָ או שַׂחֲקוּ לְפָנֶיהָ, שהיו עושים כן רק לפני הבתולות, או הֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ כּוֹס יין שֶׁל בְּשׂוֹרָה – המבשר שהיא בתולה, כמו שיבואר להלן, אוֹ שהעבירו לפניה מַפָּה שֶׁל בְּתוּלִים, אִם יֵשׁ לָהּ עֵדִים על כך שנהגו בנישואיה בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ המנהגים, כְּתוּבָּתָהּ מָאתַיִם, ואם לא, כתובתה מנה.

והקשו על ברייתא זו: וְלֵיחוֹשׁ דִּלְמָא מַפְקָא עֵדִים בְּהַאי בֵּי דִינָא וְנַבְיָא – והרי יש לחשוש שמא תוציא עדים שנהגו בה באחד ממנהגים אלו בפני בית דין זה, ותגבה כתובתה על ידם, וְהַדַּר מַפְקָא לְכְתוּבָּתָהּ בְּהַאי בֵּי דִינָא וְנַבְיָא בָּהּ – ואחר תשוב ותוציא שטר כתובתה בפני בית דין ותגבה פעם נוספת. ועל זה אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, וְאִית אוֹמְרֵת – מוכח מכאן שהברייתא סוברת שכּוֹתְבִין שׁוֹבֵר, וכשיפרע לה על פי עדים תכתוב לו שובר, ואם תשוב ותוציא את שטר הכתובה יוכיח הבעל על ידי השובר שכבר פרעה. אמנם רַב פָּפָּא אָמַר, אין מכאן ראיה שכותבים שובר, אלא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה עֶסְקִינַן, וממילא אין חשש שתוציא שטר כתובה לאחר זמן.

מקשה הגמרא על דברי רב פפא ללשון זו: וְהָא לשון ״אִיבָּדָה כְּתוּבָּתָהּ׳ קָתָנֵי בברייתא, ומשמע שהבעל כתב לה כתובה, וכיצד אפשר לומר שמדובר במקום שאין כותבים כתובה כלל. מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא לאופן דְּכָתַב לָהּ אִיהוּ – שבעל זה לבדו כתב שטר כתובה לאשתו.

מקשה הגמרא: סוֹף סוֹף – כיון שהוא כתב לה כתובה, חוזרת הקושיא, נחשוש שמא לאחר זמן מַפְקָא לָהּ וְנַבְיָא בָּהּ – תוציא האשה את השטר ותגבה בו פעם נוספת, ומוכח לכאורה שכותבים שובר.

מתרצת הגמרא: מַאי ״אִיבָּדָה׳ ששנינו בברייתא, אִיבְּדָה בָּאוּר – שנשרפה הכתובה באש, וממילא אף שכתב לה בעל זה כתובה, אין לחשוש שתוציאנה שוב, שהרי ידוע שנשרפה אותה כתובה.

מקשה הגמרא: אִי חָכִי, ש׳איבדה׳ היינו באש, חֵיינוּ – הרי זה אותו אופן של ״נִשְׂרְפָה׳, ומדוע שנה זאת התנא כדבר נוסף. וְעוֹד קשה, הרי שנינו בברייתא גם אופן שהַטְמִינָהּ האשה את כתובתה ואינה יודעת היכן היא, ובאופן זה מַאי אִיבָּא לְמֵימַר, והלא ודאי יש לחשוש שתמצאנה לאחר זמן ותגבה בה. וְתוּ – ועוד קשה, אף אם תאמר ש׳נשרפה׳ הוא פירוש של ׳איבדה׳, מכל מקום ״אִיבְּדָה׳ לָמָּה לִי – לשם מה כתב התנא כלל ׳איבדה׳, די בכך שיכתוב שנשרפה.

מתרצת הגמרא: אָלָּא כך היא כוונת הברייתא, כָּל מקום שהאשה טוענת ש״אִיבְּדָה׳ את כתובתה, כִּי הַטְמִינָהּ בְּפָנֵינוּ דָּמֵי – אנו מחשיבים זאת כאילו ידוע לנו שהטמינה בכוונה את הכתובה כדי לחזור ולגבות בה לאחר זמן שלא כדין, וְלֹא יָהֲבִינַן לָהּ – ולכן אין מגבים לה כלום מתחילה, אף לא על פי עדים שהיתה בתולה, עַד דְּאָמְרֵי עֵדִים שנִּשְׂרְפָה כְּתוּבָּתָהּ, שבזה אין חשש שתחזור ותוציאנה, אבל אם יש חשש שיש לה כתובה, אין הבעל צריך לפרוע לה תמורת שובר.

הגמרא מבארת מה הנפקא מינה בין שתי הלשונות בביאור מחלוקת רבי אבהו ורב פפא. אומרת הגמרא: מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַכְּרֵייתָא – מי ששנה את מחלוקתם לגבי הברייתא, שבה שנינו בפירוש שגובה אף כשאיבדה כתובתה, שרבי אבהו ביאר שזהו כיון ש׳כותבים שובר׳, ורב פפא אמר שהברייתא סוברת שאין כותבים שובר, וביאר שלעולם אינה גובה אלא אם יש עדים שנשרפה, וכמו שהתבאר, כָּל שֶׁכֵּן שיוכל לשנות את מחלוקתם אַמַּתְנִיתִין, שרבי אבהו יבאר שהטעם שגובה על פי עדי הינומא הוא כיון שכותבים שובר, ורב פפא יבאר שמדובר במקום שאין כותבים כתובה, שהרי אין במשנתינו משמעות הפוכה מזו. וְאילו מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַמַּתְנִיתִין – אך מי ששנה את מחלוקתם לגבי משנתינו, יאמר שרק שם יש מקום למחלוקת זו, אֲבָל אַכְּרֵייתָא לֹא, משום שמדברי הברייתא משמע שכותבים שובר, כדברי רבי אבהו, ולא מסתבר לומר שמדובר במקום שאין כותבין כתובה, כִּי קוּשְׁיָא – כמו שהקשינו על דברי רב פפא מלשון הברייתא ׳איבדה כתובתה׳, שמשמע שכתבו לה כתובה ואיבדתה, ולא מסתבר לדחוק ולפרש כמו שנדחקה הגמרא ללשון השניה ופירשה שאם איבדה כתובתה נעשה כמי שהטמינה כתובתה, ואין גובה עד שיהיו עדים שנשרפה.

מקשה הגמרא על דברי רב פפא: שנינו במשנה ובברייתא, ״אִם יֵשׁ עֵדִים כּוֹ׳ שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים׳. ולרב פפא האומר שמשנתינו סוברת שאין כותבים שובר, כיצד גובים על פי עדי הינומא, וְלֵיחוֹשׁ – מדוע לא נחשוש דִּלְמָא מַפְקָא עֵדִי הִינּוֹמָא בְּהַאי בֵּי דִינָא וְנַבְיָא – שמא תביא האשה עדים בפני בית דין זה שראוה יוצאת בהינומא, ותגבה כתובתה על ידם, וַהֲדַר מַפְקָא עֵדִי הִינּוֹמָא בְּבֵי דִינָא אַחֲרִינָא וְנַבְיָא – ושוב תביא עדים שראוה יוצאת בהינומא לפני בית דין אחר, שלא ידעו שכבר גבתה פעם אחת, ותגבה שוב.

המשך בעמוד קעח

מתרצת הגמרא: **בְּמָקוֹם דְּלֹא אֶפְשָׁר** – באופן שאין עצה להינצל מרמאות ללא כתיבת שובר, כגון במקום שאין כותבין כתובה והנשים גובות על פי עדי הינומא, **וַדַּאי כָּתְבִינַן שׁוֹבָר**, ואף לדברי רב פפא, כיון שאין לאשה מה להחזיר לבעל כראיה לכך שקבלה כתובתה, שהרי אין לה שטר כתובה. אבל במקום שכותבים כתובה ויכולה האשה להחזיר לבעל את שטר הכתובה כראיה לפרעון, אין כותבים שובר, אלא חייבת האשה להביא את שטר כתובתה, או עדים שנשרפה הכתובה.

* * *

שנינו בברייתא לעיל: 'הֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ כּוֹס שֶׁל בְּשׂוֹרָה'. מבררת הגמרא: **מַאי** – מה היא אותה **כּוֹס שֶׁל בְּשׂוֹרָה**. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, כּוֹס יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ, כְּלוֹמַר** – והרמז באותה כוס היא לומר **שְׂרָאוּיָה הָיְתָה** זו **לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה**, אילו נישאת לכהן, כיון שהיא בתולה, ואינה בעולה האסורה להינשא לכהן מחמת זנות.

דוחה הגמרא: **מַתְקִיף לָהּ רַב פָּפָּא**, כיצד כוס זו מוכיחה שהיא בתולה, **אֶמְטוּ** – וכי **אַלְמָנָה** הנישאת לכהן **מִי לֹא אֲכָלָה בִּתְרוּמָה**, ואם כן שמא נישאת כשהיא אלמנה, הראויה לאכול בתרומה, ומחמת כן העבירו לפניה כוס זו.

מבארת הגמרא באופן אחר את הרמז שבכוס זו: **אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא**, כוס יין של תרומה זו, מבשרת שבעילתה של אשה זו היא 'רִאשִׁית', **בִּתְרוּמָה** שנקראת 'רֵאשִׁית', ודבר זה שייך רק בבתולה, ולא באלמנה.

* * *

הגמרא מביאה סימן נוסף שהיו עושים בנישואי בתולה: **תָּנְיָא** בברייתא, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חֲבִית שֶׁל יַיִן מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ**. מפרשת הגמרא: **אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה**, אשה הנישאת **בְּתוּלָה, מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ** חבית **סְתוּמָה**, כבתולה שפתחה סתום. והנישאת **בְּעוּלָה מַעֲבִירִין לְפָנֶיהָ** חבית **פְּתוּחָה**, כסימן שפתחה פתוח.

מקשה הגמרא: **אַמַּאי** – מדוע יש צורך להעביר חבית פתוחה לפני הנישאת בעולה, **דִּי שֶׁנִּיעֲבַר** חבית סתומה **קַמֵּי** [–לפני] **בְּתוּלָה, וְקַמֵּי בְּעוּלָה לֹא נִיעֲבַר כְּלָל** – ולפני הנישאת בעולה לא נעביר חבית כלל, ויהא ידוע שאם לא העבירו לפניה חבית, סימן שלא היתה בתולה.

מתרצת הגמרא: אם היו עושים כן, היתה יכולה להיות תקלה, **דִּזְמִנִּין** – לפעמים **יִארַע דְּתָפְסָה** הבעולה **מָאתַיִם** לאחר שהתאלמנה או התגרשה, שלא על פי בית דין, ואם נתבענה שתחזיר מנה מחמת שלא היתה בתולה, וראיה לדבר שלא העבירו לפניה חבית יין, **וְאָמְרָה** – אך תטען אותה אשה, **אֲנָא בְּתוּלָה חֲוַאי** – באמת בתולה נשאתי, **וַהֲאי דְּלֹא עַבְּרוּ קַמַּאי** – ומה שלא העבירו לפני חבית יין, **אִתְּנֵסֵי הוּא דְּאִתְּנִיסוּ** – אונס הוא שנאנסו מחמת שכרות המשתה ולא קיימו את המנהג, ואין זו ראיה שלא הייתי בתולה, לכך תיקנו שבין בבתולה ובין בבעולה יעבירו חבית לפניה, לזו סתומה ולזו פתוחה, ושוב לא תוכל הבעולה לטעון כלום.

* * *

הגמרא מביאה מענייני שמחת חתן וכלה: **תָּנוּ רַבָּנָן, כֵּיצַד מְרַקְּדִין לִפְנֵי הַכַּלָּה** – אלו דברי שבח אומרים בשעה שמרקדין לפני הכלה, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים,**